

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 22.12.2008
KOM(2008) 885 lõplik

KOMISJONI ARUANNE,

**mille aluseks on nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsuse 2003/577/JSK (vara või
tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus) artikkel 14**

KOMISJONI ARUANNE,

mille aluseks on nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsuse 2003/577/JSK (vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus) artikkel 14

1. SISSEJUHATUS

1.1. Taust

Nõukogu raamotsuse 2003/577/JSK (vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus) peamine eesmärk on näha ette eeskirjad, mille alusel liikmesriik tunnustab ja täidab oma territooriumil vara või tõendite arestimise otsust, mille on seoses kriminaalmenetlusega teinud mõne teise liikmesriigi õigusasutus. Raamotsuse alus on kohtueelses etapis tehtud õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise süsteem, mille kohaselt arestimisotsust tunnustatakse ilma mingite formaalsusteta, selle täitmisest keeldumise põhjused on rangelt piiritletud ja mõlemapoolselt süüteoks tunnustamise põhimõte on osaliselt tühistatud.

1.2. Liikmesriikide saadetud teated raamotsuse rakendamise kohta

Ainult seitse liikmesriiki (AT, DK, FI, FR, NL, PL, SE) rakendasid raamotsuse enne kindlaksmääratud tähtpäeva (2. august 2005). 2006. aasta jooksul võtsid veel kaheksa liikmesriiki (BE, CY, CZ, ES, HU, SI, SK, UK) raamotsuse oma õigusse üle ja edastasid komisjonile rakendusaktid. Bulgaaria ja Leedu edastasid rakendusaktid 2007. aastal (Bulgaaria hakkas raamotsust rakendama, kui ta 1. jaanuaril 2007 ELiga ühines). Eesti ja Läti võtsid raamotsuse oma õigusse üle ja teatasid sellest komisjonile 2008. aastal.

2008. aasta oktoobri lõpuks ei olnud komisjonile rakendusakte esitanud kaheksa liikmesriiki (DE, EL, IE, IT, LU, MT, PT, RO). Seetõttu ei võeta käesolevas aruandes rakendusmeetmete analüüsimisel nimetatud liikmesriike arvesse.

1.3. Hindamismetoodika ja -kriteeriumid

Raamotsuse artikliga 14 on ette nähtud, et komisjoni koostab 2. augustiks 2005 kirjaliku aruande meetmetest, mida liikmesriigid on võtnud raamotsuse täitmiseks. Kõnealuse aruande koostamine on viibinud, sest raamotsuses kehtestatud algseks tähtpäevaks saadi asjaomaste meetmete kohta vähe teateid.

Raamotsuste puhul on nendega saavutatav tulemus liikmesriikidele siduv, kuid liikmesriikide ametiasutused saavad valida rakendamise vormi ja meetodid (asjaomased tingimused on selgus, õiguskindlus ja tõhusus). Raamotsustel ei ole vahetut õigusmõju. Ühetaolise tõlgendamise põhimõte on siiski siduv nende raamotsuste osas, mis on vastu võetud Euroopa Liidu lepingu VI jaotise alusel¹. Kuna komisjonil ei ole õigust algatada rikkumismenetlust liikmesriigi vastu, kes ei ole väidetavalt võtnud vajalikke meetmeid kolmanda samba raames vastuvõetud nõukogu raamotsuse täitmiseks, on käesoleva aruande olemus ja eesmärk piiritletud üheksateistkümnelt liikmesriigi võetud ülevõtmismeesmetete hindamisega.

2. HINDAMINE

Artikkel 1. Eesmärk

¹ Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-105/03, Pupino (16. juuni 2005), ELT C 193, 6.8.2005, lk 3.

Raamotsuse eesmärk on näha ette eeskirjad, mille alusel liikmesriik tunnustab ja täidab oma territooriumil arestimisotsust, mille on seoses kriminaalmenetlusega teinud mõne teise liikmesriigi õigusasutus. Üksteist liikmesriiki (BE, BG, CZ, DK, EE, ES, FI, LV, SE, SK ja ebaselgel määral SI) on raamotsuse eesmärgi oma õigusse üle võtnud. Kaheksa liikmesriigi (AT, CY, FR, HU, LT, NL, PL, UK) rakendusaktid kõnealust sätet ei sisalda. Mõned neist liikmesriikidest on esitanud selgituse, et nimetatud säte on üldreegel, mistõttu seda ei ole vaja rakendada.

Artikkel 2. Määratlused

Raamotsuses on määratletud järgmised mõisted: „otsuse teinud riik”, „täidesaatev riik”, „arestimisotsus”, „vara” ja „tõendid”. Liikmesriikide rakendusaktid hõlmavad vähemal või rohkemal määral raamotsuse määratlusi, kuid mõned neist sisaldavad üksnes osa nõutavatest elementidest. Enamik liikmesriike ei ole pidanud vajalikuks määratleda mõisteid „otsuse teinud riik” ja „täidesaatev riik”. Arestimisotsuse on määratlenud enamik liikmesriike, välja arvatud Läti ja Poola. Belgia ja Prantsusmaa on toetunud mõistet „võetus” (*seizure*) käsitlevatele siseriiklikele õigusaktidele, kuid asjaomaseid sätteid ei ole lisatud.

Artikkel 3. Süüteod

Kõnealuses artiklis on loetletud süüteod, mille puhul ei kohaldata mõlemapoolselt süüteoaks tunnistamise tõendamist.

Suur osa liikmesriike (BG, DK, HU, ES, FI, PL, SK, NL, UK) on rakendanud artikli 3 lõikes 2 esitatud loendi kooskõlas raamotsusega (AT, EE, LT ja LV ei ole asjaomaseid õigusakte esitanud). Belgia õigusaktides on siiski ette nähtud, et „mõrv või raske kehavigastuse tekitamine” ei hõlma aborti ega eutanaasiat. See on vastuolus raamotsusega, sest see, kas süütegu kuulub loendisse, määratakse kindlaks otsuse teinud riigi, mitte täidesaatva riigi õiguse kohaselt. Küpros, Tšehhi, Rootsi ja Sloveenia ei ole rakendusakte esitanud.

Artikkel 4. Arestimisotsuste edastamine

Artikli 4 lõikega 1 on ette nähtud, et arestimisotsuse teinud õigusasutus edastab otsuse ja tunnistuse otse selle täitmiseks pädevale õigusasutusele. Kaheksa liikmesriigi (BG, CY, EE, HU, LT, LV, SI ja UK) õiguse kohaselt tuleb dokumendid saata keskasutuse kaudu, kelleks on tavaliselt kas justiitsministeerium või peaprokuratuur. Ülejäänud liikmesriigid on kas esitanud selgesõnalise viite õigusasutustevahelisele otsekontaktile (FR, SK, ES, NL, SE) või on nende puhul otsekontaktis loendis esitatud pädevad asutused, mitte keskasutus (PL). Tšehhi puhul saadetakse otsus otse pädevale õigusasutusele, kuid selle võib saata ka justiitsministeeriumi või peaprokuratuuri kaudu. Belgia on näinud ette, et arestimisotsused tuleb esitada kuninglike prokuröride kaudu, keda ei saa käsitada keskasutusena, sest neil on teadete edastamisel üksnes formaalne roll.

Artikkel 5. Tunnustamine ja viivitamatu täitmine

Üldiselt on peaaegu kõigi rakendusaktidega ette nähtud arestimisotsuste kiire täitmine.

• Viivitamatu täitmine (artikli 5 lõige 1)

Liikmesriigid on näinud ette erinevaid tähtaegu, nagu täitmine „ilma viivitusteta” (PL, FI), „otsus saadetakse 24 tunni jooksul alates täitmiseotsuse tegemisest” (BG), „ilma tarbetute viivitusteta” (DK), „kohe” (CZ, HU) ning „kohe, võimaluse korral 24 tunni jooksul” (SE). Austria, Hispaania ja Prantsusmaa on näinud raamotsust osundades ette „viivitamatu täitmise”. Belgia on selle küsimuses toetunud oma siseriiklikele sätetele (mida ei ole lisatud). Mõned liikmesriigid ei ole tähtaega ette näinud. Eesti ei ole sätet rakendanud, vaid osutas selle asemel mitmele formaalsele takistusele, mis täitmist tõkestavad. Nende takistuste seas on

muu hulgas asjaolu, et arestimise aluseks olev „kohtuotsus” ei ole jõustunud, samuti kohtu erapooletus ja Eesti kodanike eristaatus. Ühendkuningriik on näinud ette hädusa üldsätte täitmiseotsuse saatmise kohta.

- **Teatamine 24 tunni jooksul (artikli 5 lõige 3)**

Enamikul juhtudel tehakse arestimisotsus „viivitamata”. Austria ja Taani on näinud ette raamotsuses sätestatud tähtaja („võimalikult kiiresti, võimaluse korral 24 tunni jooksul”). Mõned liikmesriigid on ette näinud muu tähtaja, nagu Belgia („24 tunni jooksul, hiljemalt 5 päeva pärast”), Bulgaaria („kohe”), Tšehhi („24 tunni jooksul või ilma põhjendamatute viivitusteta”), Hispaania ja Madalmaad („viivitamata, 24 tunni jooksul”), Prantsusmaa ja Läti („viivitamata ja võimaluse korral 24 tunni jooksul”), Ungari („kohe”), Eesti ja Leedu („24 tunni jooksul”), Poola („viivitamata ja võimaluse korral ühe päeva jooksul alates arestimisotsuse saamisest”) ja Slovakkia („24 tunni jooksul ja kui see ei ole võimalik, siis niipea kui võimalik”). Mõned riigid ei ole arestimisotsuse tegemiseks tähtaega ette näinud (FI, SE). Sloveenia ei ole seda sätet üldse rakendanud. Mõned liikmesriigid on ette näinud ka sätte, millega kohustatakse pädevat õigusasutust esitama kirjalikult põhjused, miks otsust ei ole tähtjaks tehtud.

Otsusest teatamist ei ole liikmesriigid üldiselt üldse ette näinud, rääkimata otsuse tegemisest teatamise tähtaega (artikli 5 lõige 3). Mõned liikmesriigid on siiski tähtaja kehtestanud, nagu Belgia (teatada „viivitamata” kuninglikule prokurörile, kes teatab sellest „ilma viivitusteta” otsuse teinud liikmesriigile), Tšehhi („kohe”), Hispaania („ilma viivitusteta, 24 tunni jooksul”), Soome („ilma viivitusteta ja võimaluse korral 24 tunni jooksul”), Leedu („viivitamata”) ja Slovakkia („ilma viivitusteta”).

Artikkel 6. Arestimise kestus

Artikli 6 lõikes 1 on sätestatud: „Vara jääb täidesaatvas riigis aresti alla seni, kuni kõnealune riik on vastanud lõplikult mõnele artikli 10 lõike 1 punkti a või b kohaselt tehtud taotlusele.” Lõike 2 kohaselt on enamik liikmesriike näinud ette ka selle ajavahemiku piiritlemise võimaluse. Lõikes 3 on sätestatud, et otsuse teinud riigi õigusasutuste tehtud arestimisotsuse tühistamise otsus tuleb täita niipea kui võimalik.

Üldiselt on see artikkel nõuetekohaselt üle võetud. Mõned liikmesriigid ei ole rakendanud lõiget 3 (AT, EE, SI, UK), mõned ei ole näinud ette tähtaega ja mõned on näinud ette muu tähtaja (BE: „ilma viivitusteta”, BG: „viivitamata”, DK: „ilma tarbetute viivitusteta”, ES: „ilma viivitusteta”, HU ja SE: „kohe”). Küpros on üksnes märkinud, et välisriigi tehtud arestimisotsust võib muuta või läbi vaadata ainult selle välisriigi kohus või muu pädev ametiasutus, kes selle otsuse tegi.

Austria rakendusaktid sisaldavad sellesisulist üldist märkust ning väljaandmist ja vastastikust õigusabi käsitleva seaduse artiklis 58 esitatud menetlus ei ole raamotsusega kooskõlas. Lisaks ei ole Austria rakendanud artikli 6 lõiget 3. Sloveenia on rakendanud ainult siseriiklikke menetlusi käsitlevad sätted ega ole nimetanud ei otsuse teinud riigi otsust ega sellest teatamist. Rootsi on üle võtnud ainult lõike 3. Bulgaaria ei ole selles küsimuses tähtaega ette näinud. Ühendkuningriik on ebaselgel määral üle võtnud ainult lõike 1.

Artikkel 7. Mittetunnustamise või mittetäitmise põhjused

Raamotsuse artiklis 7 on esitatud neli võimalikku põhjust arestimisotsuse mittetunnustamiseks või mittetäitmiseks. Üldiselt on enamik nendest põhjustest rakendatud, kuid sageli on

liikmesriigid need üle võtnud kohustuslike põhjustena. Mitu liikmesriiki ei ole esitanud rakendussätteid, kuid mõne suhtes kohaldatakse Euroopa Nõukogu konventsiooni² (nt CY).

Artikli 7 lõige 2 käsitleb võimalust määrata tunnistuse esitamise, täitmise või parandamise tähtaeg või aktsepteerida samaväärset dokumenti või vabastada arestimisotsuse teinud õigusasutus sellisest nõudest, kui esitatud teavet peetakse piisavaks. Selle sätte on rakendanud enamik liikmesriike (välja arvatud BE, CY, DK, EE, SI ja UK). Artikli 7 lõiget 3, mis käsitleb arestimisotsuse tunnustamisest või täidesaatmisest keeldumist, ei ole rakendanud Küpros, Eesti, Sloveenia ja Ühendkuningriik (kohaldatakse Euroopa Nõukogu konventsiooni³). Artikli 7 lõiget 4, mis käsitleb arestimisotsuse praktikas täitmise võimatusest teatamist, on ainult osaliselt rakendanud Soome (ainult juhul, kui vara asukohta ei ole võimalik kindlaks teha) ja Bulgaaria ei ole ette näinud ei teatamise tähtaega ega vahendeid.

Lisaks raamotsuses loetletud mittetunnustamise või mittetäitmise põhjustele on neliteist liikmesriiki (BE, BG, CY, CZ, DK, ES, FI, FR, HU, LT, NL, SE, SK, UK) kehtestanud oma siseriiklikus õiguses täiendavaid keeldumispõhjusi. See ei ole selgelt raamotsusega kooskõlas. Täiendavad põhjused on peamiselt inimõigustega seotud küsimused (BE, DK, FR), vastuolu liikmesriikide üldpõhimõtetega (CY, CZ) või olukorrad, kus meetme rakendamise keelab siseriiklik õigus või kus täitmine ei ole siseriikliku õiguse kohaselt võimalik (ES, HU, NL, UK). Samuti on esitatud põhjusi, mis on seotud keelte kasutamise korraga ning riigi avaliku korra, julgeoleku ja õiguslaste huvidega. Kahjuks on liikmesriigid üsna sageli osutanud siseriiklikele sätetele, ilma neid teatele juurde lisamata.

Artikkel 8. Täitmise edasilükkamise põhjused

Artikli 8 punkt a, mis käsitleb käimasoleva eeluurimise võimalikku kahjustamist, on üle võetud enamikus liikmesriikides (välja arvatud CY, EE, SI). Küprose suhtes kohaldatakse Euroopa Nõukogu konventsiooni.

Paljud liikmesriigid on üle võtnud edasilükkamise põhjuse, et asjaomase vara või tõendusmaterjali suhtes on juba kriminaalmenetlusega seoses arestimisotsus tehtud, ja seda kuni kõnealuse arestimisotsuse tühistamiseni (välja arvatud CY, DK, FI, SI). Punktis c nimetatud põhjust (vara suhtes on seoses mõne muu menetlusega juba arestimisotsus tehtud) on seevastu rakendanud üksnes vähesed liikmesriigid (AT, BG, ES, FR, NL). Prantsusmaa ja Ühendkuningriik on lisanud täiendavaid põhjusi (FR: dokumendi või vahendi salastatuse kategooria kaotamine; UK: tõendusmaterjali Ühendkuningriigist teisaldamise võimatus). Artikli 8 lõiked 2–4 on üldiselt üsna hästi üle võetud (ainult CY, SE, SI ja UK ei ole neid veel rakendanud).

Artikkel 9. Tunnistus

Artikli 9 lõikega 2 on ette nähtud, et edastatav tunnistus tuleb tõlkida arestimisotsuse teinud riigi ametlikku keelde või ühte tema ametlikest keeltest. Iga liikmesriik võib õigusakti vastuvõtmise ajal või hiljem teatada, et ta aktsepteerib tõlget ühte või mitmesse muusse Euroopa Liidu ametlikku keelde (artikli 9 lõige 3).

Enamik liikmesriike (AT, BG, DK, ES, FR, HU, PL, UK) aktsepteerib tunnistuse esitamise keelena üksnes oma emakeelt. Mõned neist ei ole oma keelte kasutamise korra kohta mingit teavet andnud. See tähendab, et praegu tunnistatakse nendes riikides üksnes tunnistusi, mis on tõlgitud nende riigikeelde (CY ja SI). Mõned liikmesriigid aktsepteerivad lisaks emakeelele

² Rahapesu ning kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise 1990. aasta konventsioon.

³ *Idem*.

ka inglise keelt (EE, LT, LV, NL). Mõned liikmesriigid aktsepteerisid vastastikkuse põhimõtte alusel ka muid keeli peale oma keele (CZ, SK).

Belgia aktsepteerib prantsus-, hollandi-, saksa- ja ingliskeelseid, Rootsi rootsi-, taani-, norra- ja ingliskeelseid ning Soome soome-, rootsi- ja ingliskeelseid tunnistusi (ja ka muukeelseid, juhul kui pädev prokurör kiidab selle heaks ja heakskiitmisele ei ole takistusi).

Artikkel 10. Arestitud vara edasine käsitlemine

Kõnealuses artiklis käsitletakse arestimisotsusele järgnevaid toiminguid, nagu tõendusmaterjali üleandmise või konfiskeerimise taotluse edastamine.

Austria, Belgia, Bulgaaria, Taani, Prantsusmaa, Ungari, Leedu, Madalmaad, Poola ja Slovakkia on kõnealuse artikli rakendanud. Tšehhi, Eesti, Hispaania, Soome, Läti, Rootsi, Sloveenia ja Ühendkuningriik on seda ainult osaliselt rakendanud. Slovakkia käsitleb seoses lõikega 3 üksnes tõendusmaterjali, mitte vara. Küpros ei ole kõnealust artiklit rakendanud.

Artikkel 11. Õiguskaitsevahendid

Artikliga 11 on ette nähtud, et liikmesriigid peaksid tagama, et kõikide huvitatud isikute (sealhulgas heausksete kolmandate isikute) seaduslike huvide säilitamiseks otsuse teinud või täidesaatvas riigis on nende käsutuses tõhusad õiguskaitsevahendid, millel ei ole peatavat toimet. Samal ajal võib sisulisi põhjusi vaidlustada üksnes otsuse teinud riigis. Kui hagi esitatakse täidesaatvas riigis, tuleks otsuse teinud riiki teavitada hagi sisust ja protsessi tulemustest.

Arestimisotsuse võivad vaidlustada huvitatud isikud kõikides liikmesriikides. Mõned liikmesriigid kohaldavad selles küsimuses tervikuna või osaliselt siseriiklikku õigust ja seetõttu on mõned neist (CY, DK, HU, LT, SI) kõnealust artiklit üksnes osaliselt rakendanud. Mõned liikmesriigid on kehtestanud vaidlustamise tähtaja.

Liikmesriigid näevad tavaliselt ette meetmed, millel ei ole peatavat toimet (välja arvatud teatavatel juhtudel BE ja CZ). Kõik liikmesriigid ei ole rakendanud lõiget 4, mis käsitleb vajalike meetmete võtmist, et hõlbustada vaidlustamisõiguse rakendamist, eelkõige andes huvitatud isikutele asjakohast teavet. Arestimisotsuse sisuliste põhjuste vaidlustamise võimalust üksnes otsuse teinud liikmesriigis käsitleva sätte on rakendanud ainult Belgia, Bulgaaria, Tšehhi, Hispaania, Soome, Läti, Madalmaad ja Slovakkia.

Artikkel 12 – Tagasimaksmine

Artikliga 12 on ette nähtud, et otsuse teinud riik maksab täidesaatvale riigile tagasi kõik arestimisotsuse täitmisest tuleneva kahju hüvitamiseks makstud summad. Erand tehakse olukordades, kus kahju tuleneb üksnes täidesaatva riigi tegevusest. Kõnealune säte ei piira nende siseriiklike õigusaktide kohaldamist, mis käsitlevad füüsiliste või juriidiliste isikute kahju hüvitamise nõudeid.

Mõned liikmesriigid ei ole seda sätet üldse üle võtnud (LV, SE, SI, UK) ja mõned on leidnud, et puudub vajadus seda sätet rakendada, sest kõnealustel juhtudel peab asjaomane riik kahepoolsest kokku leppima (FR, LT). Belgia ei ole sätet üle võtnud põhjusel, et see on valitsusele suunatud kohustus. Teistes liikmesriikides kohaldatakse kõnealuses küsimuses siseriiklikke üldsätteid.

Bulgaaria, Taani, Eesti, Hispaania, Soome, Poola ja Slovakkia on artikli täielikult või osaliselt üle võtnud. Mõnede liikmesriikide (CZ, ES, SK) tagasimaksmist käsitlevad sätted erinevad sõltuvalt sellest, kas nende riik on otsuse teinud või täidesaatev riik.

3. JÄRELDUSED

Nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsuse 2003/577/JSK (vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus) rakendamine Euroopa Liidu liikmesriikide siseriiklikus õiguses ei ole rahuldav. Sellele järeldusele viib peamiselt asjaomaste teadete väike arv, kusjuures mõnedes lisatud rakendusaktides isegi ei viidata raamotsusele (sätted on võetud vastu muude rahvusvahelise õiguse aktide rakendamiseks). Küpros ja Ühendkuningriik on raamotsuse sätteid üksnes osaliselt üle võtnud (CY on üle võtnud ainult vara arestimist käsitlevad sätted ja UK ainult tõendusmaterjaliga seotud sätted). Sloveenia edastatud õigusaktid näitavad, et kõnealune liikmesriik kohaldab arestimistaotluste suhtes endiselt tavapäraseid vastastikuse õigusabi eeskirju, mistõttu ta ei ole selles osas vastastikuse tunnustamise põhimõtet rakendanud.

Komisjonile edastatud üheksateistkümne liikmesriigi õigusaktid sisaldavad arvukaid puudusi ja väärtõlgendusi. Arenguruumi jagub, eelkõige sellistes küsimustes nagu õigusasutuste otsekontaktid, arestimisotsuse tunnustamisest või täitmisest keeldumise põhjused ja tagasimaksmine. Siiski näib, et tagatud on vähemalt arestimisotsuse kiire täitmine.

Komisjon kutsub liikmesriike üles analüüsima käesolevat aruannet ning kasutama võimalust esitada kogu täiendav asjakohane teave komisjonile ja nõukogu sekretariaadile, et täita oma kohustused, mis tulenevad raamotsuse artiklist 14. Lisaks ergutab komisjon neid liikmesriike, kes on andnud märku, et nad valmistavad asjakohaseid õigusakte ette, neid võimalikult kiiresti rakendama ja nendest teatama.